
VLADIMÍR VOTÁPEK

Kavkazská tragédie

RUSKÉ DOBÝVÁNÍ
KAVKAZU
V LETECH 1783–1864

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

OBSAH

Předmluva.....	13
Úvod.....	15
Geografie a demografie	18
Jak Rusko rostlo, až dosáhlo na Kavkaz.....	21
Periferie říší	22
Vikinsko-slovanská Kyjevská Rus	24
Moskevská Rus	28
Rusko si osahává Kavkaz	31
Kozáci	35
Kavkazská linie	38
Kavkaz v průsečíku zájmů tří velmocí	41
Věk osvícenství	43
Dominance Západu	44
Rusko a Evropa	48
Modernizace a osvícenství.....	49
Vnitřní problémy a vnější růst Ruska.....	50
Sláva a pád Osmanské říše.....	53
Sláva a úpadek Persie	57
Konflikt velmocí.....	63
Hráči a figurky.....	65
Technologická převaha ruských zbraní	67
Osmanská armáda.....	69
Janičáři	70
Reforma turecké armády.....	71
Perská armáda	73
Války na přelomu 18. a 19. století	77
Rusko-perské války (1796–1812)	78
První etapa	80
Kampaň hraběte Zubova	81
Kavkazské bojiště v napoleonské době.....	84
Pokračování válek s Persií a Tureckem.....	85

Období deváté rusko-turecké války (1806–1812).....	90
Rok 1812.....	93
Jermolovova válka.....	97
Realizace Jermolovova plánu.....	99
Vyhlazení Dadi jurť.....	102
Vzpouřa zouřalých.....	104
Vítězství Ruska v Zakavkazsku.....	109
Rusko-perská válka 1826–1828.....	112
Kampaň v letech 1827–1828.....	114
Rusko-turecká válka 1828–1829.....	119
Zahájení bojů.....	120
Dobytí Karsu.....	123
Dobytí Achalciche.....	126
Gribojedovova epizoda.....	129
Druhý rok deváté rusko-turecké války.....	131
Pacifikace Kavkazu.....	137
Gruzínská vojenská cesta.....	139
Nepokoření horalé.....	140
Murířské války.....	142
Imám Gazi-Mohamed zahajuje povstání.....	146
Imám Hamzat Bej.....	149
Koncentrace sil.....	150
Bitva u pramene Gimry.....	152
Avarská expedice 1837.....	154
Carská návštěva Kavkazu.....	157
Obležení Achulga roku 1839.....	159
Dobytí Surkajovy věže.....	162
První generální úřok.....	163
Třetí etapa obléhání.....	164
Šamilův návrat.....	167
Boje v lesích.....	170
Roky Šamilových vítězství.....	172
1845 – Expedice k Dargo.....	176
1846 – Šamilova invaze do Kabardy.....	186
Úřoky na Gergebil.....	190
1848–1856: oslabování imamátu.....	193

Hadží Murad	195
Krymská válka	198
Kavkazské bojiště	199
Finále 1856–1859	202
Čerkeská válka	209
Porážka Nogajců	214
Dobývání Anapy	216
Genocida Čerkesů	219
Co následovalo	223
Zhroucení carského Ruska	225
Rozpad SSSR	229
Medailonky hlavních osobností	233
Petr I.	234
Kateřina Veliká	236
Ivan Vasiljevič Gudovič	238
Alexandr Holstein-Gottorp-Romanov	239
Abbās Mīrzā	241
Generál Jermolov	242
Mikuláš Holstein-Gottorp-Romanov	244
Ivan Fjodorovič Paskevič	246
Sultán Mahmud II.	247
Imám Šamil	249
Michail Sergejevič Voroncov	251
Alexandr Ivanovič, kníže Barjatskij	252
Chronologie	253
Bibliografie	259

RUSKO SI OSAHÁVÁ KAVKAZ

Prvním pokusem o vytvoření trvalé přítomnosti ruských sil na Kavkaze byl možná příkaz cara Ivana IV. Vasiljeviče vybudovat pevnost v ústí řeky Sunže. Pokud máme věřit poněkud legendárnímu vypravování, využil k tomu kozáckou komunitu, která snad za vlády Ivana III. uprchla z Rjazaně a usídlila se i se svými ženami a dětmi v podhůří Kavkazu.

Také další průnik ruského vlivu na Kavkaz je spojen s neklidnými kozáky. Zatímco ataman Jermak se roku 1579 vydal z Astrachaně na východ, aby před ruského cara položil bohatství Sibiře, jeho kolega Andrej Šadrin se vydal na jih, aby opevnil ústí Těreku a později se usídlil v Andrejevu, dnes Endirej, v Chasavjurském okrese.⁵ Rusko tak testovalo možnosti další a další teritoriální expanze.

V letech 1568–1570 také můžeme zaznamenat první válečný konflikt mezi Ruskem a Osmanskou říší. Když v roce 1556 porazil Ivan Hrozný astrachaňský chanát, nařídil mimo jiné vystavět na břehu Volhy pevnost Astrachaň. To bylo z pohledu Osmanské říše nežádoucí, protože tato velmoc, ležící na pomezí Asie a Evropy, chtěla udržet otevřené obchodní cesty po severním pobřeží Kaspického moře do Střední Asie a dál do Číny. Zatímco z jihu se prosazovala salafidská Persie, ze severu se blížilo Rusko. Osmanský vezír Sokolu Mehmed paša se proto pokusil v regionu upevnit vliv Vysoké porty. Jeho plán měl dvě části. První předpokládala dobytí Astrachaně, na kterou mělo z pevniny útočit vojsko přibližně 20 tisíc osmanských vojáků a 50 tisíc Tatarů, zatímco z moře měla útočit osmanská flotila. Tato vojenská operace měla také poskytnout ochranu druhé části plánu, kterou bylo vybudování kanálu, propojujícího Don a Volhu v místech, kde tradičně docházelo k tzv. převlaku, tedy tažení lodí po souši.

Vezeir ale v obou případech významně přecenil logistické i vojenské možnosti tehdy stále ještě vzkvétající Osmanské říše. Osmansko-tatarskému vojsku se nepodařilo obsadit Astrachaň tzv. z chodu a po příchodu pomocné ruské armády pod velením Petra Semjonoviče Serebrjanského-Obolenského vznikl na místě jakýsi pat. Ten byl

⁵ BADDELEY, J. F., *The Russian Conquest of the Caucasus*, New York 1908.

zvrácen v neprospěch Osmanů po příchodu kozáckých oddílů, údajně pod velením polského magnáta Michała Wiśniowieckiego. Osmansko-tatarské vojsko a později i dělníci, budující kanál, museli ustoupit do stepi a v zimních podmínkách se pokusili o návrat na osmanské území, přičemž jich obrovské množství zahynulo hladem a nemocemi. Astrachaňské tažení mělo dozvuk ještě následující rok, když krymský chanát vyslal na sever zhruba 40 tisíc jezdců, kteří se dostali až k Moskvě, kterou vypálili, aniž by ovšem obsadili místní kreml.

Velkým lákadlem pro Moskvu byla možnost využít zmatků v Persii, na jejíž periferii existovala řada polosuverénních chanátů a státek, včetně několika křesťanských gruzínských knížectví. V tom nejvýznamnějším z nich vládl Alexandr, používající poněkud nadnesený titul císaře. V roce 1586 tento perský satrapa vypravil do Moskvy poselství, jež mělo za úkol získat ruskou pomoc v boji proti jinému z lokálních knížat, šamchalovi z Tarki⁶. Prosba byla patrně vyslyšena, protože v roce 1594 se kníže Chvorostin s kozáckými oddíly spojil s gruzínským vojskem a obsadil Tarki. Následně byl obklíčen a na útěku poražen. Jemu osobně se podařilo uniknout, ale naprostá většina jeho vojáků zahynula.⁷ Tato porážka nicméně nezabránila caru Fjodoru Ivanoviči, aby ke svému jménu nepřipojil titul „car Gruzie a Kabardy a pán čerkeských a horských knížat“.

V roce 1604 se pokusil car Boris Godunov napravit ruský neúspěch a vyslal proti tarkiskému šamchanátu nové vojsko pod velením Buturlina a Pleščejeva. K výpravě se tentokrát připojil také pluk mušketýrů (strelců), kteří měli zajistit útočníkům palebnou převahu nad tradičně vyzbrojenými horaly. Carští vojáci nejprve vybudovali na řece Sulce pevnost a pak postoupili dál. Podobně jako před deseti lety se ruskému vojsku podařilo dobýt Tarki. A stejně jako v předchozím případě jeho velitelé brzy zjistili, že se přes počáteční úspěch nacházejí ve složité situaci. Byli uprostřed nepřátelského území, bez spolehlivého spojení

⁶ Tarkiský šamchalát byl feudální stát, osídlený Kumyky. Nacházel se v severní části dnešního Dagestánu na pobřeží Kaspického moře. Tarki je dnes součástí Machačkaly.

⁷ POTTO, V. A., *Kavkazská válka (Kavkazskaja vojna)*, 1899, www.vehi.net/istoriya/potto/kavkaz (cit. 20. 07. 2016).

se svým zázemím a tím také bez možnosti zajistit zásobování pro své vojáky. Proto s nástupem zimy odeslali polovinu mužů do Astrachaně. Šamchalův syn Sultan Mut mezitím zburcoval celý Dagestán a postavil proti Rusům velké vojsko, které obklíčilo ruskou expedici v Tarki. Přesto, že město bylo tentokrát solidně opevněno, ruská posádka časem pochopila bezvýhodnost své situace a dojednala, pokud máme věřit generálu Pottovi, s šamchalem cosi jako čestný ústup. Na zpáteční cestě byli nicméně napadeni a do posledního muže pobiti.

Poslední z těchto předpetrovských a jen chatrně doložených pokusů o průnik na Kavkaz se váže k roku 1669, kdy se za vlády cara Alexeje Michajloviče pokusil ataman volžského vojska Stěnka Razin⁸ znovu dobýt Tarki. Na rozdíl od svých předchůdců nebyl úspěšný, což mu možná zachránilo život. Po ústupu z Dagestánu se na lodích vypravil plnit do Persie.

První skutečně seriózní a také úspěšná expedice do sledovaného regionu je spojena se jménem Petra Velikého. Po vítězství v severní válce obrátil svou pozornost proti Persii. Z ruského pohledu šlo o mimořádně vhodné načasování, protože říše šáhů byla v těžké krizi. Vládce země se nacházel v zajetí afghánských kmenů a Persie fakticky neměla žádnou ústřední vládu, díky čemuž se ruská vojska, vytrénovaná z bojů na západní hranici, nesetkala s vážným odporem. Car obsadil Baku, provincie Gílán a Mázandarán a město Astarábád (dnes Gorgán). Svě územní zisky se mu podařilo zakotvit v textu smlouvy, podepsané v Petrohradě. Petrova expedice tedy vedla k naprostému úspěchu. Přesto byla ruská vláda na perských územích velmi křehká, což se prokázalo během několika let po smrti velkého cara. Ruští vládcové, následující po Petru I., měli jiné starosti a priority než vynakládat obrovské prostředky na udržování vojska a pevností, garantujících ruskou přítomnost na nedávno dobytých územích a ta se brzy vrátila do perských rukou.

Další vlna ruského zájmu přišla až s panováním Kateřiny Veliké. I ta po její smrti opadla, ale už ne tak výrazně. S Alexandrem I. se Rusko vrátilo na Kavkaz trvale. Prvořadým cílem ruské expanze na počátku 19. století nebylo ovládnutí samotných hor. Ruský zájem o Kavkaz

⁸ Razin, Stěpan Timofějevič, kozácký ataman a vůdce lidového povstání, v roce 1671 popraven v Moskvě.

nebyl v tomto období motivován snahou o kolonizaci Kavkazu, nebo o navázání obchodních styků s místními knížectvími a kmeny, jejichž ekonomický potenciál byl velmi omezený. Pro Petrohrad bylo klíčové zajistit si v prostoru Kavkazu bezpečné komunikace a omezený počet opěrných bodů. To mělo umožnit další šíření ruského vlivu jižně od Kavkazu, ať už na úkor Osmanské, nebo Perské říše.

Takové výboje mohly, v případě úspěchu, vést až k dosažení Perského zálivu, nebo Středoziemního moře. Zvláště druhá varianta, spojená s prosazením vlivu v oblasti dnešního Izraele, byla pro Moskvu velmi lákavá. Rusko, snažící se vystupovat v roli mystického Třetího Říma, by se totiž mohlo tvářit jako protektor veškerého křesťanství.

To si ale uvědomovaly i jiné velmoci, které sice Rusku ponechávaly volnou ruku severně od Kavkazu a na Ukrajině, ale ruskou expanzi jižně od Kavkazu a na Balkáně již sledovaly s opatrností a podezřením. Čas od času ruské ambice pak aktivně omezovaly – ať už šlo o „měkké“ nástroje, jako byla například technická a vojenská pomoc Osmanské říši a Persii, která měla posílit schopnost Istanbulu a Teheránu klást odpor ruské agresi, nebo přímé vojenské akce, jako tomu bylo v době tzv. krymské války.

Ale i když po úspěších přicházely porážky a ruská přítomnost v kavkazském regionu periodicky sílila a slábala, každá z takových vln po sobě zanechávala v regionu víc a více ruské přítomnosti. Nejprve šlo o vojenské posádky, za kterými následovali kolonisté a s nimi i vyspělejší technologie. Postupně se tak měnila etnická i ekonomická skladba regionu. Podobně jako v jiných místech na okrajích ruského vlivu se i pod Kavkazem zformovala pružná kozácká linie.

KOZÁCI

Úpadek Zlaté hordy osvobodil ruská knížectví od nomádského protektorátu. Ponechal také bez kontroly obrovská území lesů a stepí – od dnešní Ukrajiny až po Střední Asii. I když se na nich objevovaly různé nástupnické státy, tak s výjimkou krymsko-tatarského chanátu šlo jen o krátkodeché útvary, které někdy ani nepřežily smrt svého zakladatele. To samozřejmě neznamenalo, že stepní prostor zůstával liduprázdný.

Pestrá etnická směsice místního ugrofinského obyvatelstva, Slovanů a mongolských kočovníků, doplňovaná nejrůznějšími dobrodruhy a uprchlíky, se živila jednoduchým zemědělstvím, pastevectvím, rybařením a loupením. Podle toho, co jim místní podmínky umožňovaly nejlépe. Z dlouhodobého hlediska bylo nejperspektivnější formou obživy zemědělství, které nejlépe umožňovalo dosahovat udržitelné tvorby bohatství. Bylo ale také spojeno s velkými riziky. Zemědělství záviselo na vláze a vyšší úrovni technologie, nutné pro orbu a stavbu trvalých sídel. Stálá sídla se také mohla stát cílem nájezdů – ať už ze strany bezprostředních sousedů, z území krymsko-tatarského chanátu, Osmanské říše, nebo zbytků nomádů z východu. Nájezdníci místním obyvatelům odebírali nejen jakékoli cenné předměty, zásoby potravin a dobytek, ale i lidskou sílu, kterou odváděli na trhy s otroky. Přírodní pohromy i nekončící útoky opakovaně ničily všechny pokusy o akumulaci bohatství, nutnou pro vytvoření vyspělejších forem civilizace. Přesto se v prostoru stepí postupně konstituovalo podivuhodné společenství, žijící spíše z práce na půdě než z loupení. Krok za krokem vznikala síť usídlených zemědělských komunit, schopných rychlé mobilizace jezdeckých jednotek a poskytujících si vzájemnou ochranu. Společenství lidí tak chudých, že nedokázali vytvořit hierarchii, přesahující několik vesnic, přesto projevujících vysokou míru odolnosti a vůle k životu. Ve stepi vzniklo společenství kozáků.

Největší pozornost historiků bývá tradičně věnována osudu kozáků v prostoru ukrajinských stepí. Ukrajina, včetně Krymu, byla prostorem, o který soutěžily tři tehdejší velmoci (Osmanská říše, polsko-litevský stát a moskevské knížectví, postupně se měnící v carské impérium) a kde žily dvě „nepsoutané“ komunity – Tataři a kozáci. Jejich vztah

k Moskvě, Istanbulu či Varšavě nebyl dán jednou provždy. Podle konkrétních podmínek se z nich mohli stávat spojenci i nepřátelé, jejich postavení se v čase zásadně proměňovalo.

Osmané se soustředili především na krymské Tatary, které postupně podřídili své autoritě a utvořili z nich jakousi nárazníkovou provincii. Podobný pokus o pacifikaci kozáků ztroskotal mj. proto, že kozáci ve své většině odmítli přestup k islámu a trvali na roli ochránců (pravoslavného) křesťanství. Úspěšnější nebyli ve vztahu ke kozákům ani Poláci – mimo jiné proto, že se kozáci nechtěli podřizovat existující společenské hierarchii šlechtického státu s jeho systémem vybírání daní.

Největší prozíravost ve vztahu ke kozákům ukázali během staletí moskevští vládcové, kteří po určitou dobu ponechávali kozákům iluzi nezávislosti a jejich energii úspěšně obrátili proti svým sousedům. S tím, jak slábl vliv Polska a Turecka, ruský stát omezoval kozácké „svobody“, až z nich učinil běžné poddané.

Tento proces neprobíhal vždy hladce a kozáci se opakovaně dostávali do konfliktu s ruskými vládci. Během 17. a 18. století byla potlačena řada rebelií, z nichž největší bylo povstání Pugačeva, Balovněva, Balaše, Bolotnikova, Bulavina nebo Razina. Nicméně celkový výsledek byl pro Moskvu (Petrohrad) velmi příznivý. Právě kozáci se stali jak obranným štítem říše, když linie jejich stanic a pevností zachytávaly stále méně početné útoky slabnoucích nomádů, tak i útočným hrotem, testujícím schopnost sousedů odolat mocenským nárokům ruských vládců.

Snadnější pozici než na Ukrajině mělo Rusko vůči kozákům v oblastech, kde nemuselo soupeřit o vliv s jinými mocnostmi. Od Kubáně, přes Těrek, Volhu, až do Střední Asie a na Sibiř – všude tam se svobodné komunity kozáků proměnily ve velmi účinné nástroje šíření ruského vlivu. Podobně, jak se dělo na severoamerickém kontinentu, obsazovali tito kolonizátoři postupně zdánlivě nekonečné prostory stepi. S evropskou technologií a organizací v zádech si dokázali podřídít místní obyvatelstvo a vnutit mu svou představu uspořádání společnosti a fungování ekonomiky.

Šíření ruského vlivu na sebe obvykle bralo podobu tvorby jakýchsi obranných linií. Ty měly oddělit oblasti, podléhající carské správě, od „divočiny“ a bránit nájezdům kočovníků na postupně rostoucí zemědělské komunity, platící daně do státní pokladny. Jednotlivé

pevnosti a pevnůstky časem obrůstaly civilnější zástavbou, ve které se usazovalo víc a více řemeslníků a úředníků. Když se po několika desetiletích posunula hranice dál do „divočiny“, z pevností se stávala města a správní střediska okolí.

Začlenění takových krajů do ruského „vnitrozemí“, a tedy i definitivní podřízení se ruskému právnímu systému, mělo často dramatický dopad na osobní svobodu obyvatel. Zatímco v evropských zemích probíhal proces osvobozování zemědělského obyvatelstva, v carském Rusku se naopak poddanský systém utužoval. V ruském vnitrozemí se od poloviny 17. století ze všech lidí, pracujících na půdě, stali nevolníci,⁹ osobně připoutaní k danému místu (*pomestiju*) a podléhající místnímu šlechtici (*pomeščiku*), jemuž bylo takové panství přiděleno. Tento systém byl aplikován i na nově zabírané provincie, kde bylo místní, osobně svobodné obyvatelstvo, obvykle přiděleno šlechticům a vyšším důstojníkům a upadlo tím do poddanství. Kozáčtí velitelé dostávali právo držet si poddané a získávali tím *de facto* status šlechticů. Ovšem zbytku kozáků hrozila proměna v nevolníky, mužiky. Část kozáckého obyvatelstva si mohla uchovat osobní svobodu tím, že odešla na nově formovanou linii, kde je opět čekal život hraničářů. V některých případech se kozáci vyhnuli nevolnictví tím, že jejich vesnice podléhaly přímo carské správě, a proto si i nadále mohli půdu přerозdělovat mezi sebou losem a více nebo méně účinně se bránit pronikání obyvatel, kteří nepatřili ke kozácké občině. Ale z části kozáků, stejně jako z místního, dříve svobodného obyvatelstva, se stali nevolníci na šlechtických velkostatech.

Kozáci měli mezi ruským obyvatelstvem mimořádné postavení a dodnes jsou určitou legendou. Z pohledu státu a elit byla důležitá jejich obranná a prospektorská role, přinášející ruskému státu nové a nové prostory pro extenzivní expanzi. Jejich popularita mezi prostými lidmi byla daná i tím, že jako samosprávná, aktivní a sama sebe bránící komunita, žili podle jiných principů než většina feudálního Ruska a tím vlastně zpochybňovali zaostalý, nevolnický systém země.

⁹ KLJUČEVSKIJ, V. O., *Přednášky z ruské historie, lekce 80*. <http://www.magister.msk.ru/library/history/kluchev/kllec80.htm>. (cit. 8. 4. 2019)

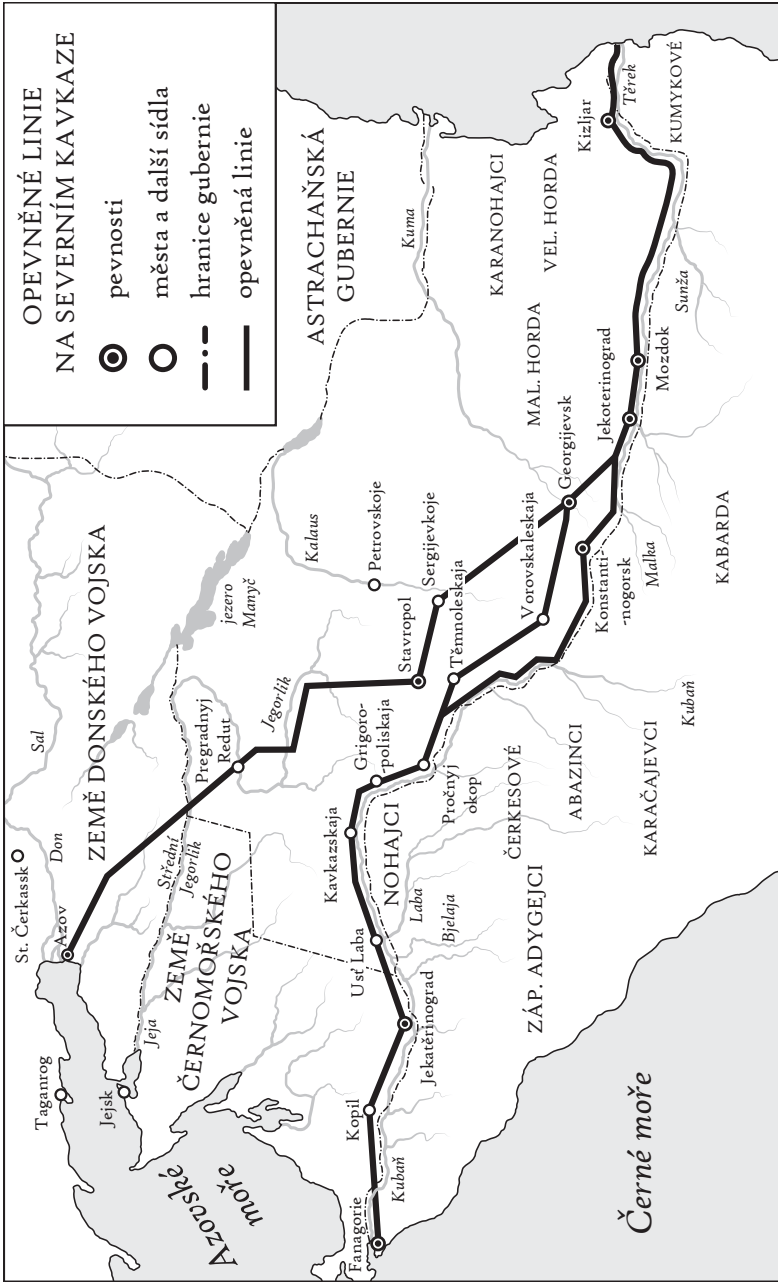
KAVKAZSKÁ LINIE

Opevněné linie byly tradiční metodou, pomocí které ruští panovníci omezovali manévrovací prostor svých protivníků a posilovali tak možnosti vlastní obrany. Historicky první doloženou ruskou obrannou linií byl patrně tzv. Bereg, tedy systém opevnění na linii Oky (od města Bolochova do Kalugy) a dále přes Serpuchov, Kolomnu do Pereslavlu Rjazanského. V ruském strategickém myšlení tato metoda přetrvala až do 20. století, když v předvečer druhé světové války vznikla na západních hranicích SSSR tzv. Stalinova linie a po přepadení Polska a zabrání jeho východního území tzv. Molotovova linie.

Strategie tvorby linií byla používána i na severním předpolí Kavkazu. Připomeňme si, že celá obrovská oblast, vymezená na východě řekami Volhou, respektive Uralem a pobřežím Kaspického a na západě pobřežím Černého moře a řekou Donem, byla od pádu Zlaté hordy v mocenském vakuu. Území bylo osídleno především nomády, kteří se podřizovali buď krymskému, nebo nogajskému chanátu. Ovšem oba tyto útvary můžeme těžko považovat za státy v dnešním slova smyslu, a proto místní komunity, organizované na úrovni kmenů a tejpů,¹⁰ byly *de facto* ponechávány svému osudu.

Počátkem 18. století začíná Rusko na levém břehu řeky Těrek stavět jednotlivé pevnosti a stanice jako oporu svého vlivu v oblasti. Ještě dlouho nelze hovořit o nějaké neprostupné pevnostní čáře, ale s každou novou osadou se linie zahušťuje a postupně se stává účinnější. I poměrně jednoduché opevnění s dřevěnou palisádou totiž bylo v boji s kočovníky poměrně efektivní, protože útočníci disponovali jen málem střelných zbraní a dělostřelectvo neměli k dispozici vůbec. V roce 1736 bylo v severním Dagestánu založeno město Kizljár a v roce 1763 v dnešní Severní Osetii město Mozdok. Po skončení páté rusko-turecké války byla obranná linie dále posílena, když do oblasti dorazil generálmajor

¹⁰ Tejp je kavkazskou obdobou klanu. Několik tejpů tvoří kmen, naopak tejpjy se skládají z klanových větví a klanových rodin. Nejvyšší autoritou v rámci tejpjy disponuje rada stařešinů.

Georg Johann Friedrich¹¹ v čele přibližně 1600 mužů. V té době už vidíme na řece Těrek linii jednotlivých pevností a kozáckých stanic, která se v délce přibližně dvou set kilometrů táhne od Mozdoku ke Kizljaru, ležícího na počátku těrské delty na kaspickém pobřeží a vytvářející zázemí pro další ruské pokusy o pronikání za kavkazský hřeben.

Na tuto těrskou linii navázala mozdocko-azovská linie, začínající nedaleko Mozdoku u pevnosti Jekatěrinograd, procházející pevností svatého Dmitrije (dnes Rostov), a končící u Azovské pevnosti. Carská správa tímto řetězem deseti pevností přetala obrovský prostor stepí, ležících v severním předpolí Kavkazu a oddělila tak území, které mělo být v následujících letech kolonizováno, od „divokého kraje“ ponechaného prozatím stranou bezprostředního ruského vlivu.

Brink a Suvorov doplnili tuto linii v letech 1777–1778 další řadou opevnění na řece Kubáň, a podobné strategie se ruští generálové drželi na Kavkaze až do jeho úplného podrobení v sedmdesátých letech 19. století.

¹¹ MLADENOVA, B., *Rusko-turecká válka 1768–1774*, Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni (bakalářská práce) 2016.

Vladimír Voťápek
Kavkazská tragédie

Ruské dobývání Kavkazu v letech 1783–1864

Přebal a grafickou úpravu navrhl Karel Kárász.

Edice Polozapomenuté války, svazek 43.

Edici řídí Jan Halada a Václav Kotrman.

Redakce Jan Halada.

Jazyková redakce Stanislav Tumis.

Mapy nakreslil Martin Ďásek.

Vydalo Nakladatelství Epoque s. r. o.,

Kaprova 12, 110 00 Praha 1,

v roce 2019 jako svou 673. publikaci.

První vydání, 264 stran.

Sazbu a litografii provedlo studio Prestig.

Vytiskl Akcent tiskárna Vimperk, s. r. o.

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Knihy Nakladatelství Epoque můžete zakoupit
u svého knihkupce nebo si je lze objednat:
písemně na adrese: Kaprova 12, 110 00 Praha 1 – Staré Město,
telefonicky na čísle: 224 810 353,
e-mailem na adrese: objednavky@epocha.cz,
na internetové stránce: www.epocha.cz